

Analisis Bahasa Komunikasi Bangsa Minoriti Negrito Menerusi Penggimbuhan Dan Peminjaman Kata

Harishon Radzi

naslin@ukm.my

*School of Language Studies And Linguistics
Faculty of Social Sciences and Humanities
Universiti Kebangsaan Malaysia*

Fazal Mohamed Mohamed Sultan

fazal@ukm.my

*School of Language Studies And Linguistics
Faculty of Social Sciences and Humanities
Universiti Kebangsaan Malaysia*

Nor Hashimah Jalaluddin

shima@ukm.my

*School of Language Studies And Linguistics
Faculty of Social Sciences and Humanities
Universiti Kebangsaan Malaysia*

Zaharani Ahmad

zaharani@ukm.my

*School of Language Studies And Linguistics
Faculty of Social Sciences and Humanities
Universiti Kebangsaan Malaysia*

Abstrak

Kumpulan Orang Asli terawal yang datang ke Tanah Melayu ialah dari kelompok Negrito. Kumpulan minoriti ini dianggap *aborigines* yang lebih membawa makna masyarakat mundur, primitif dan tidak membangun. Namun begitu, orang asli Negrito tetap menggunakan bahasa Mendriq sebagai wahana berkomunikasi. Fenomena berbahasa dalam kalangan bangsa Negrito telah berevolusi dengan bahasa Melayu menerusi peminjaman kata kerana bangsa ini tidak lagi hidup dalam kelompok kecil mereka sahaja, tetapi turut berkomunikasi dengan masyarakat luar khususnya masyarakat Melayu. Secara tidak langsung kelompok Negrito yang berbentuk minoriti memerlukan banyak perkataan bahasa Melayu untuk kelangsungan berkomunikasi dan melestarikan kehidupan bersosial mereka. Makalah ini membicarakan peminjaman kata bahasa Melayu ke dalam bahasa Mendriq sebagai satu fenomena untuk melestarikan kesejahteraan hidup kelompok bangsa yang berstatus minoriti. Kajian dilakukan terhadap bahasa Mendriq yang dipertuturkan oleh kumpulan orang asli Negrito di Kuala Lah, Gua Musang, Kelantan. Fokus makalah ini secara deskriptif meneliti bentuk-bentuk kata pinjaman yang wujud dalam bahasa Mendriq kerana keperluan kehidupan seperti pinjaman penuh dan peminjaman kata imbuhan pinjaman dengan kata asli bahasa Mendriq serta penggimbuhan kata imbuhan pinjaman dengan kata pinjaman. Jelaslah bahawa bahasa bukan sahaja memainkan peranan penting dalam kehidupan manusia

untuk tujuan interaksi sesama makhluk. Namun, bahasa seperti bahasa Mendriq ini juga memainkan peranan yang amat besar menjadi lambang identiti orang asli Negrito dan sekaligus untuk membezakan satu kaum dengan kaum yang lain walaupun statusnya bersifat minoriti sahaja.

Katakunci: minoriti; peminjaman kata; imbuhan; identiti; Negrito

Analysis of Language Use Among Negrito Minority Through Affixes and Loanwords

Abstract

The first aborigines or the Orang Asli who entered Tanah Melayu were the Negritos. They were considered as 'aborigines' who refer to an advanced, primitive community and face problems with modernity. Nevertheless, the Negritos are still using Mendriq language as a medium of communication. The language phenomenon among Negritos has been evolutioned with the Malay language through loanword because they no longer leave in their small group and they also communicated with outsider communities especially the Malays. Therefore, the Negrito's community has been using a lot of Malay words to communicate and to sustain their social life. This article describes loanword in Malay by Mendriq as a phenomenon of sustaining minority life group. This paper also describes the Mendriq language used by the group of Negritos in Kuala Lah, Gua Musang, Kelantan. This paper employs a descriptive approach in the forms of loanwords such as full loanwords and affixation loanwords. Observation has shown that language plays a significant role in human communication. It is worth studying the elements of loanwords in Malay as a symbol of communication and identity among the Negritos to distinguish one race from another.

Keywords: minority; loanword; affixation; identity; Negrito

Pengenalan

Sesuatu komunikasi yang menggunakan bahasa dilahirkan dalam sesuatu peristiwa bahasa tertentu. Peristiwa bahasa khususnya merujuk kepada kejadian komunikasi yang menggunakan bahasa lisan, misalnya perbualan antara kawan, ahli kelompok tanpa mengira kumpulan majoriti mahupun minoriti. Bagi setiap peristiwa yang terjadi itu mempunyai formatnya tersendiri di samping peraturan menggunakan bahasa. Mengikut *Kamus Oxford* (1995), komunikasi bermaksud pengiriman atau pertukaran maklumat, buah fikiran atau sebagainya. Justeru, setiap bahasa boleh menjadi satu sistem komunikasi antara manusia asalkan proses berbahasa tersebut berhubung kait untuk mencapai sesuatu hasil atau tujuan yang diidamkan (Baker, L. L, 1984), di samping mengandungi makna atau pengertian kepada individu (Kelley, R. L, 1977).

Bangsa minoriti seperti orang asli Negrito turut berkomunikasi menggunakan bahasa Mendriq. Fenomena berbahasa dalam kalangan bangsa Negrito telah berevolusi dengan bahasa Melayu menerusi peminjaman kata kerana bangsa ini tidak lagi hidup dalam

kelompok kecil mereka sahaja, tetapi turut berkomunikasi dengan masyarakat luar khususnya masyarakat Melayu. Secara tidak langsung kelompok Negrito yang berbentuk minoriti memerlukan banyak perkataan bahasa Melayu untuk kelangsungan berkomunikasi dan melestarikan kehidupan bersosial mereka. Peminjaman kata akan memperkayakan dan membantu proses pembentukan kata sesuatu bahasa. Hal ini berlaku kerana pembentukan kata merupakan satu proses yang akan menerbitkan atau menghasilkan kata baru melalui proses penciptaan, peminjaman, pencantuman, pemedekan, pemaduan dan perubahan (Harishon Radzi, 2006, p. 83)

Istilah 'orang asli' telah diperkenalkan oleh Datuk Anthony Ratos pada tahun 1952 berdasarkan kajian ilmiah beliau mengenai orang asli yang dikemukakan pada Kirby Teacher's College di Liverpool, United Kingdom (Siti Hajar, 2007, p. 3). Masyarakat orang asli merupakan satu bahagian masyarakat Malaysia yang tersebar di seluruh negeri di semenanjung Malaysia, kecuali Perlis dan Pulau Pinang. Negeri-negeri yang ramai didiami oleh orang asli ialah Pahang, Perak dan Kelantan, kemudian diikuti oleh negeri Selangor, Negeri Sembilan, Johor, Melaka, Kedah dan Terengganu (Ramlee bin Abdullah, 1988).

Kajian mengikut disiplin ilmu linguistik terhadap bahasa Negrito ini tidak banyak dibuat. Nik Safiah Karim menyuarakan kebimbangannya dengan menyatakan:

Bahasa orang-orang Negrito agak ketinggalan dan ini sangat perlu dikaji dengan segera kerana bilangan penuturnya yang kecil berbanding dengan orang-orang Senoi, dan bilangan ini bertambah kecil dari masa ke masa. Selain itu, mereka juga menghadapi bahaya kehilangan identitinya dengan pertembungan dengan masyarakat Melayu.

Nik Safiah Karim (1968, p. 404)

Walaupun ada kajian lepas yang pernah menyentuh tentang bahasa orang asli Negrito, iaitu Fauziah Mat (1993) dan Fazal Mohamed Mohamed Sultan (2009). Namun kajian mereka hanya menyentuh tentang, aspek fonologi dialek Jahai dan juga berkenaan dengan struktur sintaksis frasa nama bahasa Bateq. Walaupun Fazal Mohamed Mohamed Sultan et al. (2009) pernah menjalankan kajian terhadap bahasa Mendriq, namun kajian beliau tidak menyentuh tentang bidang morfologi. Kajian beliau hanya melihat aspek fonologi, leksikografi dan sintaksis khususnya berkaitan dengan kerangka minimalis (Fazal Mohamed et al, 2010). Bidang morfologi sewajarnya diberi penelitian dan tumpuan dalam sesuatu kajian kerana morfologi adalah satu aspek penting dalam bahasa dan berupaya mempengaruhi komunikasi sesuatu pengguna bahasa.

Hasil bancian penduduk JHEOA 2006, bilangan orang asli ialah seramai 141,230 orang. Jumlah bahasa Austroasiatik di Semenanjung Malaysia hanya terdiri daripada 18 bahasa (JHEOA, 2009). Mereka terbahagi kepada tiga kumpulan kaum orang asli iaitu, Melayu-Proto (Proto-Malay), Negrito dan Senoi (Carey, 1976, p. 6). Menurut Khairul Hisyam Kamaruddin (2005, p. 61), taburan kawasan petempatan tiga suku kaum orang asli ini terbahagi kepada tiga zon iaitu zon utara, yang majoriti dikuasai suku kaum Negrito, zon tengah oleh suku kaum Senoi dan zon selatan yang dikuasai suku kaum Melayu-Proto.

Orang asli Negrito merupakan kumpulan orang asli yang terawal datang ke rantau ini. Kumpulan Negrito ini telah sampai di sekitar 25,000 tahun yang lalu (Carey, 1976, p. 13). Ramai daripada tinggalan ini masih meneruskan cara hidup nomad di kawasan utara semenanjung seperti di Kedah, Kelantan dan Pahang. Sebagai contoh, suku kaum Bateq yang tinggal di kawasan taman negara masih meneruskan kegiatan hidup nomad. Bentuk fizikal orang asli Negrito adalah kecil, kulitnya gelap dan rambut keriting (Hasan Mat Nor, 2001, p. 6). Orang asli Negrito terdiri daripada kumpulan etnik Kensiu, Kintak, Lanoh, Jahai, Mendriq dan Bateq. Mereka mendiami kawasan di sekitar banjaran Titiwangsa yang kebanyakannya berpusat di sebelah utara semenanjung (JHEOA, 2009).

Menurut JHEOA (2002), orang Mendriq merupakan satu kelompok orang asli Negrito yang terdapat di sekitar hulu sungai Kuala Lah jajahan Gua Musang di negeri Kelantan. Ciri fizikal suku kaum Mendriq adalah sama seperti orang asli Negrito lain di kepulauan Andaman, Filipina dan selatan negara Thai. Mereka berbadan kecil tetapi sasa. Mereka berambut keriting halus, berkulit gelap dan berwajah bulat lebar, hidung leper dan berdagu pendek. Orang Mendriq juga diandaikan sebagai tinggalan penghijrahan zaman paleolitik (zaman batu lama) yang melalui semenanjung ke arah kepulauan Pasifik. Bahasa suku kaum Mendriq ialah Austroasiatik yang berbeza daripada bahasa Melayu. Mereka tergolong sebagai penutur rumpun bahasa Mon-Khmer tetapi kini telah banyak menerima kemasukan kosa kata bahasa Melayu.

Pada tahun 1998 jumlah orang Mendriq seramai 167 orang terdiri daripada 21 keluarga. Mereka mendiami kawasan pedalaman yang berhampiran dengan sungai. Orang Mendriq juga seperti kumpulan orang asli Negrito yang lain mengamalkan kehidupan berpindah randah untuk menyara hidup mereka. Mengikut perangkaan tahun 2001 terdapat 23 keluarga terdiri seramai 116 orang. Semasa berlakunya banjir merah dan negara di dalam keadaan yang tidak aman, kumpulan ini sering berpindah randah dari Kuala Lah ke Kampung Setar hingga ke Gua Musang. Apabila berlakunya penjajahan Jepun ke Tanah Melayu pada tahun 1948, mereka kembali semula ke kampung asal mereka di Kuala Lah sehinggalah ke hari ini. Mereka telah berjiran dengan masyarakat Melayu di Kuala Lah yang berhampiran dengan penempatan mereka. Kini mereka telah banyak menerima pengaruh pemodenan dan kebanyakan daripada mereka telah menganut agama Islam.

Orang asli Negrito seperti orang Mendriq tinggal di kawasan pamah berhampiran dengan sungai yang mengandungi banyak spesies tumbuh-tumbuhan, ikan dan haiwan yang menjadi sumber kehidupan mereka. Mereka hanya keluar dari hutan untuk mendapatkan garam dan peralatan besi seperti pisau, kapak dan beliung. Hubungan mereka dengan dunia luar adalah melalui sungai tetapi kini jalan darat telah mula dibina hasil daripada kegiatan pembalakan. Walaupun mereka sudah mula dipengaruhi oleh dunia luar, tetapi pada umumnya mereka masih lagi ketinggalan dari arus pembangunan. Mereka masih tinggal dalam kalangan mereka sendiri. Pada masa ini penempatan orang Mandriq telah dikelilingi oleh masyarakat Melayu. Walaupun kawasan berhampiran kampung mereka telah dibangunkan oleh kerajaan, namun mereka masih lagi mengamalkan cara hidup berpindah randah untuk mengutip hasil hutan seperti rotan, kayu gaharu dan lain-lain bahan makanan yang boleh dijadikan sumber kewangan (JHEOA, 2002).

Pelaksanaan Kajian

Penyelidikan ini menggunakan dua kaedah kajian, iaitu kajian lapangan dan juga kajian perpustakaan. Lokasi kajian hanya berfokus pada kawasan perkampungan orang asli di kampung Kuala Lah, Gua Musang, Kelantan. Bagi mendapatkan data yang asli daripada penutur bahasa Mendriq, pengkaji telah menggunakan beberapa kaedah kajian lapangan bagi proses pengumpulan data, iaitu kaedah rakaman, kaedah temubual dan kaedah bercerita. Proses membuat kajian bermula dengan mengenal pasti kawasan kajian dan mendapat kebenaran daripada pihak JHEOA.

Pengkaji mula menjalankan kajian rintis, iaitu pada 24 Julai hingga 26 Julai 2009. Berikutan itu, satu kajian lapangan dilakukan selama seminggu. Pengkaji berjaya mengumpul dan memilih dua orang responden lelaki (Anjang bin Tanjung dan Sukri bin Perasi) dan dua orang responden perempuan (Mek Yah binti Latif dan Tijah binti Latif) yang berumur dalam lingkungan 35 hingga 52 tahun. Pengkaji mendapati penghulu sebagai informan dan responden-responden telah memainkan peranan dengan berkesan. Melalui pertolongan kedua-dua pihak ini, penduduk setempat dapat menerima kehadiran pengkaji dan memberi tindak balas yang memuaskan sehingga kajian ini berjaya dilaksanakan. Oleh kerana jalinan persahabatan yang baik dengan komuniti, proses kajian lapangan berjalan dengan lancar serta dapat disiapkan dalam tempoh yang telah ditetapkan iaitu selama seminggu. Selepas semua data diperolehi, pengkaji mula mentranskripsikan data tersebut dan kemudian diikuti pula dengan proses menganalisis data. Bagi mempercepatkan proses tersebut, pengkaji memerlukan pertolongan informan untuk menterjemah dan mentranskripsi data yang diperolehi itu.

Fokus kajian ini ialah untuk meneliti bentuk kata pinjaman yang berlaku dalam bahasa Mendriq khususnya kata bahasa Melayu. Selain itu kata pinjaman juga diguna pakai bersama kata imbuhan sama ada dalam bahasa Mendriq mahupun bahasa Melayu yang dipinjam. Kata imbuhan merupakan salah satu proses morfologi yang sangat produktif dalam bahasa Melayu, sedangkan dalam bahasa Mendriq tidak berlaku sedemikian. Hal ini berlaku kerana, menerusi kajian yang dilakukan, didapati tidak wujud bentuk imbuhan dalam bahasa Mendriq. Menurut Nik Safiah Karim et al. (2004, p. 44), perkataan-perkataan dalam sesuatu bahasa boleh terdiri daripada bentuk dasar, iaitu bentuk terkecil yang tidak menerima sebarang imbuhan, atau bentuk kata terbitan iaitu bentuk yang dihasilkan daripada proses memperluas bentuk dasar tadi melalui berbagai-bagai cara pembentukan kata. Imbuhan merupakan unit-unit bahasa tertentu yang ditambahkan pada bentuk-bentuk lain yang menyebabkan berlaku perubahan makna pada akhirnya. Menurut Zaharani dan Shakira (2010, p. 200) pengimbuhan ialah satu proses morfologi yang menerbitkan kata dengan cara mencantumkan satu atau lebih imbuhan dengan sesuatu kata dasar untuk menghasilkan satu perkataan yang membawa konsep yang baharu. Justeru kata yang terhasil melalui proses pengimbuhan dikenali sebagai kata terbitan.

Proses morfologi yang diteliti seperti pengimbuhan merupakan fenomena yang terlibat dalam peminjaman kata bahasa Melayu ke dalam bahasa Mendriq. Menurut Abdullah Hassan (2006), morfologi merupakan suatu bidang ilmu yang mengkaji bentuk perkataan. Istilah ini dipinjam daripada bidang biologi yang bermaksud kajian mengenai bentuk

tubuh haiwan dan tumbuh-tumbuhan. Konsep bentuk itu kemudiannya diterapkan kepada bentuk perkataan bahasa manusia. Manakala menurut Nik Safiah Karim et al. (2004, p. 43) pula, morfologi ialah bidang ilmu bahasa yang mengkaji struktur, bentuk dan pergolongan kata. Struktur kata bermaksud susunan bentuk bunyi ujaran atau lambang (tulisan) yang menjadi unit bahasa yang bermakna. Bentuk kata pula ialah rupa unit tatabahasa, sama ada berbentuk tunggal atau hasil daripada proses pengimbuhan, pemajmukan dan penggandaan berdasarkan keserupaan bentuk atau fungsi dengan anggota lain dalam golongan yang sama.

Kerangka Kajian

Walaupun kajian ini memaparkan secara deskriptif data kajian yang diperolehi, namun, kerangka kajian struktural telah diguna pakai dalam proses memilih data dan menganalisis data. Kajian bahasa khususnya dialek sangat bersesuaian dengan penerapan teori struktural. Malahan pada peringkat awal kajian struktural wujud, iaitu tahun 1954, kajian dialek mengguna pakai teori struktural. Menurut J.K Chamber dan Peter Truggill (1999), kajian pertama dialektologi struktural telah dilakukan Uriel Weinriech melalui hasil penulisannya '*is a structural dialectology possible?*'. Selain itu, teori ini turut dipelopori oleh ahli linguistik lain seperti Ferdinand de Saussure, Leonard Bloomfield, Otto Jespersen dan Edward Sapir. Fokus teori struktural ialah aspek penghuraian struktur bahasa. Pengkaji struktural menganggap bahawa struktur bahasa merupakan perkaitan antara fonem, sebagai unit bunyi dengan morfem sebagai unit tatabahasa (Nik Hassan Basri, 2009, p. 67). Asas pengkajian ahli bahasa struktural ialah tiap-tiap bahasa terdiri daripada satu pertalian struktur yang tersendiri, dan tugas utama ahli bahasa adalah untuk mengkaji unsur-unsur bahasa bukan sebagai unsur berasingan tetapi sebagai sebahagian daripada satu keseluruhan sistem (Nik Hassan Basri, 2009).

Teori struktural menggunakan pendekatan induktif dalam meninjau kajian. Hal ini kerana, huraian bahasa ialah semata-mata berdasarkan fakta-fakta bahasa yang dapat diperhatikan; penerangan tidak dapat dibuat terhadap fakta-fakta yang tidak dapat dilihat. Kajian bahasa dilakukan dalam pelbagai peringkat morfologi dan sintaksis. Pada peringkat morfologi, sesuatu kata itu digolongkan dalam kelas tertentu berdasarkan taburan kata-kata itu dalam struktur ayat (Nik Hassan Basri, 2009). Manakala dalam peringkat sintaksis, ahli struktural memberi tumpuan terhadap konstituen-konstituen dalam ayat yang digelar analisis konstituen terdekat. Pengkaji menggunakan teori ini sebagai landasan untuk menganalisis. Pengkaji mempraktikkan teori struktural sebagai panduan dalam usaha untuk menganalisis perkataan yang dapat dikelompokkan dalam penggolongan kata khusus dalam bahasa Mendriq dengan berpandukan prinsip-prinsip seperti yang dikemukakan oleh Nida Eugene (1970). Namun begitu, beberapa prinsip Nida telah diubah suai selaras dengan kajian dan penelitian yang dilakukan. Prinsip-prinsip analisis morfem tersebut ialah:

1. Sesuatu kata seharusnya dipecahkan secara menyeluruh kepada morfem-morfem. Prinsip ini bermakna sekiranya sesuatu kata itu dipecah-pecahkan kepada morfem, setiap bahagiannya adalah satu morfem.

2. Bentuk-bentuk yang mempunyai persamaan dari segi semantik dan mempunyai bentuk fonetik yang serupa dalam semua kemujudan adalah tergolong dalam satu morfem.
3. Bentuk yang mempunyai persamaan dari segi semantik tetapi berbeza dari segi fonetiknya iaitu berbeza dari segi fonem-fonem atau susunan fonem boleh tergolong ke dalam satu morfem sekiranya perbezaan formalnya dapat ditentukan secara fonologi.
4. Sistem bentuk morf boleh menjadi morfem yang sama atau berbeza berdasarkan dua syarat iaitu pertama, bentuk yang homofon tetapi mempunyai makna yang berbeza adalah tergolong ke dalam morfem yang berlainan. Kedua ialah bentuk yang homofon mempunyai pertalian makna adalah tergolong dalam morfem yang sama sekiranya kelas maknanya adalah selari berdasarkan perbezaan penyebaran. Namun demikian bentuk tersebut ialah morfem yang pelbagai sekiranya kelas maknanya tidak selari berdasarkan perbezaan penyebaran.
5. Sesuatu bentuk boleh dianggap sebagai satu morfem apabila ia wujud secara tersendiri, wujud dalam pelbagai kombinasi sekurang-kurangnya satu daripada unit yang tercantum itu menjadi secara tersendiri atau dengan kombinasi lain dan wujud dalam satu kombinasi dengan syarat unsur yang dicantumkan dengan bentuk itu secara tersendiri atau secara berkombinasi dengan binaan tidak unik.

Prinsip-prinsip pengenalanpastian morfem yang dinyatakan di atas amat membantu pengkaji dalam usaha menganalisis perkataan dalam bahasa Mendriq. Melalui prinsip ini, bentuk-bentuk morfem akan mudah dikenal pasti dan membantu pengkaji untuk melakukan langkah seterusnya iaitu pengkelaskan morfem, penggolongan dan memberi makna morfem. Selain itu pengkaji akan menggolongkan perkataan itu kepada golongan kata seperti golongan kata nama, kata kerja dan kata adjektif. Melalui penggolongan kata tersebut maka sesuatu perkataan dapat dikenal pasti golongan katanya. Apabila perkataan wujud dalam penggolongan kata khusus maka, pengkaji dapat meneliti aspek pengimbuhan yang boleh hadir bersama perkataan daripada penggolongan kata tertentu untuk menerbitkan perkataan dan makna yang logik dalam sesuatu bahasa. Dalam makalah ini tidak dipaparkan penggolongan kata yang wujud dalam bahasa Mendriq. Perbincangan bertumpu terhadap kata pinjaman dan pengimbuhan sahaja. Namun demikian, tidak dinafikan bahawa, kajian bahasa Mendriq sebenarnya bermula dengan proses mengkelaskan kata berdasarkan prinsip pengenalanpastian morfem seperti diguna pakai dalam teori struktural.

Pemaparan Hasil Kajian

Berdasarkan data yang diperolehi, pengkaji mendapati tiada kata imbuhan asli dalam bahasa Mendriq. Semua kata imbuhan yang ada dalam bahasa Mendriq merupakan kata imbuhan yang dipinjam daripada bahasa Melayu. Di sini pengkaji mendapati wujud dua jenis pengimbuhan dalam bahasa Mendriq iaitu, pengimbuhan kata imbuhan pinjaman dengan kata asli bahasa Mendriq dan juga pengimbuhan kata imbuhan pinjaman dengan kata pinjaman.

Kata Imbuan Pinjaman dengan Kata Asli Bahasa Mendriq

Melalui kajian yang dijalankan, pengkaji mendapati bahawa penggunaan kata imbuan pinjaman pada kata asli bahasa Mendriq agak sedikit jumlahnya (rujuk pada contoh dan perbincangan data yang diperolehi dalam kajian ini) berbanding dengan kata imbuan pinjaman dengan kata pinjaman. Di sini, pengkaji mendapati tiga jenis kata imbuan pinjaman dalam bahasa Melayu yang digabungkan dengan kata asli bahasa Mendriq, iaitu imbuan awalan /ber-/, /ter-/ dan /se-/.

Awalan /ber-/

Fungsi awalan /ber-/ dalam bahasa Mendriq sama dengan fungsi yang didukung oleh awalan /ber/ dalam bahasa Melayu, iaitu membentuk kata kerja intransitif. Kata kerja intransitif ialah kata kerja yang tidak memerlukan objek atau pelengkap. Selain itu, imbuan awalan /ber-/ juga membawa maksud ‘mempunyai’. Menurut Raja Muktharuddin (1986:114), kata nama yang diimbuhkan dengan awalan /ber-/ akan membawa maksud benda-benda tersebut dimiliki. Menurut beliau lagi, berdasarkan pandangan orang-orang Melayu, yang dimiliki itu digunakan. Oleh yang demikian perkataan seperti *berpakaian* dan *berumah* adalah perbuatan intransitif. Berikut ialah contoh kata dasar dalam bahasa Mendriq yang menerima imbuan awalan /ber-/:

Kata Dasar		Kata Terbitan	
enabok	‘pakaian’	berenabok	‘berpakaian’
halak	‘rumah’	berhalak	‘berumah’
halei	‘ladang’	berhalei	‘berladang’
yap	‘darah’	beryap	‘berdarah’

Awalan /ter-/

Berdasarkan kepada data yang diperolehi, didapati awalan /ter-/ ini diimbuhkan kepada kata dasar yang terdiri daripada golongan kata kerja dan kata sifat. Berikut adalah contoh-contoh penerbitan kata dalam bahasa Mendriq yang telah menerima imbuan /ter-/.

Kata Dasar		Kata Terbitan	
am	‘minum’	teram	‘terminum’
tek	‘tidur’	tertek	‘tertidur’
pedah	‘dekat’	terpedah	‘terdekat’
aben	‘cantik’	teraben	‘tercantik’

Berdasarkan contoh-contoh di atas, pengkaji mendapati kata dasar yang menerima imbuan awalan ini akan menghasilkan kata yang membawa maksud perbuatan yang dilakukan secara tidak sengaja dan juga membawa maksud darjah perbandingan penghabisan bagi sesuatu kata sifat.

Awalan /se-/

Dalam bahasa Mendriq, fungsi awalan /se-/ agak berbeza dengan fungsinya yang sebenar di dalam bahasa Melayu. Hal ini kerana, dalam bahasa Melayu, awalan /se-/ lazimnya diimbuhkan pada kata sifat bagi membentuk sesuatu kata yang baharu. Namun, hal ini berbeza dengan fungsi awalan /se-/ di dalam bahasa Mendriq kerana imbuhan awalan pinjaman ini hanya digunakan pada penjodoh bilangan bagi menunjukkan sesuatu benda. Misalnya seperti contoh-contoh di bawah;

Kata Dasar		Kata Terbitan	
netmet	‘bijik’	senetmet	‘sebijik’
kebek	‘buah’	sekebek	‘sebuah’
nei	‘ekor’	senei	‘seekor’

Kata Imbuhan Pinjaman dengan Kata Pinjaman

Berdasarkan data yang diperolehi, pengkaji mendapati banyak pengaruh bahasa Melayu di dalam bahasa Mendriq. Hal ini berlaku kerana wujudnya interaksi sosial di antara masyarakat Melayu dengan masyarakat Mendriq. Peminjaman ini berlaku bukan sekadar peminjaman kata semata-mata, malah turut melibatkan peminjaman kata imbuhan bahasa Melayu. Berdasarkan analisis data, didapati berlakunya peminjaman kata imbuhan dengan kata pinjaman.

Hal ini adalah selari dengan dapatan kajian yang dijalankan oleh Fazal Mohamed Mohamed Sultan et al. (2009). Kajian beliau mendapati dua bentuk pinjaman perkataan bahasa Melayu yang terdapat dalam bahasa Mendriq, iaitu peminjaman penuh dan juga perubahan bentuk kata pinjaman. Dalam makalah ini pengkaji menggunakan konsep ‘pinjaman penuh tanpa perubahan’ dan ‘pinjaman dengan perubahan’.

Perbincangan berkenaan kata imbuhan pinjaman dengan kata pinjaman turut disentuh dalam makalah ini untuk menggambarkan bahawa pengaruh sosial sangat berperanan besar dalam komunikasi berbahasa orang asli Negrito. Tanpa mengeksploitasi dan mengadaptasi kata pinjaman asing iaitu bahasa Melayu, orang asli Negrito akan terasing dan terpinggir. Mereka tidak dapat melibatkan diri secara menyeluruh dalam kehidupan seperti berjual beli dan bersosial (sekolah dan hospital). Berikutan itu, apabila kata pinjaman penuh dalam bahasa Melayu dipinjam, maka secara tidak langsung, imbuhan yang hadir bersama kata pinjaman turut diguna pakai. Ini bersesuaian dengan fokus teori struktural yang meneliti gejala bahasa yang nyata (dilihat dan didengar) dalam sesuatu bahasa. Fenomena ini jelas berlaku dalam bahasa Mendriq.

Peminjaman Penuh Tanpa Perubahan

Menurut Fazal Mohamed Mohamed Sultan et al. (2009, p. 306), peminjaman penuh bermaksud perkataan yang dipinjam tersebut diambil secara terus tanpa mengubah sebarang bentuk leksikalnya mahupun maknanya. Contoh kata pinjaman yang dipinjam secara penuh ialah:

Bahasa Mendriq

bulan
urut
anak
pantang

Bahasa Melayu

bulan
urut
anak
pantang

Peminjaman Dengan Perubahan

Selain peminjaman penuh tanpa perubahan, terdapat beberapa bentuk perubahan kata pinjaman daripada kata asalnya iaitu, penambahan @ penyisipan konsonan dan perubahan vokal. Menurut Fazal Mohamed Mohamed Sultan et al. (2009:306), penyisipan konsonan yang berlaku terhadap kata pinjamannya ialah penyisipan konsonan /k/ di akhir kata, lazimnya pada perkataan yang bersuku kata terbuka. Contoh perkataan yang mengalami penyisipan konsonan glotal ialah seperti di bawah:

Bahasa Mendriq

janjik
hartak
jadik
lupak
tigak
tanyak

Bahasa Melayu

janji
harta
jadi
lupa
tiga
tanya

Menurut Fazal Mohamed Mohamed Sultan et al. (2009, p. 307) lagi, selain perubahan konsonan terdapat juga perubahan vokal dalam kata pinjaman bahasa Melayu ke dalam bahasa Mendriq iaitu:

1. Vokal depan /a/ berubah menjadi vokal depan separuh tinggi /e/

Bahasa Melayu

dapat
sampai
pengajar

Bahasa Mendriq

dapet
sampei
pengajer

2. Vokal tinggi /u/ berubah menjadi vokal tengah separuh tinggi /o/

Bahasa Melayu

baru
puluh
penuh

Bahasa Mendriq

barok
puluh
penoh

Di sini, terdapat beberapa bentuk imbuhan pinjaman yang digabungkan dengan kata pinjaman bahasa Melayu, iaitu bentuk imbuhan awalan, akhiran dan apitan.

Imbuhan Awalan

Berdasarkan data yang diperolehi, terdapat tiga jenis kata imbuhan awalan pinjaman yang digabungkan dengan kata pinjaman bahasa Melayu, iaitu imbuhan awalan /ber-/, /ter-/, /meN-/ dan /peN-/. Misalnya bagi contoh-contoh berikut:

Awalan /ber-/

Walaupun imbuhan pinjaman ini diimbuhkan pada kata pinjaman bahasa Melayu, namun fungsinya masih sama seperti yang dinyatakan oleh pengkaji di atas iaitu membentuk kata kerja intransitif. Misalnya bagi contoh-contoh berikut:

Kata Dasar	Kata Terbitan
janjik	berjanjik
hartak	berhartak
syukur	bersyukur
pencen	berpencen
usahak	berusahak

Awalan /ter-/

Selain daripada imbuhan awalan /ber-/, awalan /ter-/ juga turut diimbuhkan pada kata asli bahasa Mendriq dan juga kata pinjaman bahasa Melayu. Kata dasar yang menerima imbuhan awalan ini akan menghasilkan kata yang membawa maksud perbuatan yang dilakukan secara tidak sengaja. Kata ini biasanya diimbuhkan pada kata pinjaman daripada golongan kata kerja. Contohnya

Kata Dasar	Kata Terbitan
langgar	terlanggar
balik	terbalik
jadik	terjadik
lupak	terlupak

Awalan /meN-/

Menurut Nik Safiah Karim et al. (2004, p. 153), kata kerja yang terbentuk daripada awalan /meN-/ ialah kata kerja yang mendukung maksud melakukan sesuatu, sama ada kata kerja yang terbentuk itu kata kerja transitif ataupun kata kerja tak transitif. Penggunaan kata kerja dengan awalan /meN-/ ini boleh menerbitkan dua makna, iaitu sama ada melakukan perbuatan atau menyatakan keadaan.

Berdasarkan kajian yang dijalankan, pengkaji mendapati imbuhan pinjaman ini tidak digunakan bersama-sama kata asli bahasa Mendriq. Sebaliknya, imbuhan awalan ini hanya diimbuhkan pada kata pinjaman bahasa Melayu. Contohnya;

Kata Dasar

langkah
ikut
tarik
nikah
kail

Kata Terbitan

melangkah
mengikut
menarik
menikah
mengail

Awalan /peN-/

Awalan /peN-/ merupakan awalan kata nama yang mendukung pelbagai makna. Menurut Nik Safiah Karim et al. (2004:112), awalan /peN-/ boleh membawa makna orang yang melakukan sesuatu, penanda makna orang yang menjawat tugas serta penanda makna alat bagi melakukan sesuatu. Di sini pengkaji menyatakan beberapa contoh kata pinjaman bahasa Melayu yang menerima imbuhan awalan /peN-/ yang digunakan oleh masyarakat Mendriq.

Kata Dasar

lawat
sara
kait
datang
hulu

Kata Terbitan

pelawat
pesara
pengait
pendatang
penghulu

Imbuhan Akhiran

Selain imbuhan awalan, bahasa Mendriq juga turut meminjam imbuhan akhiran bahasa Melayu. Namun, peminjaman ini hanya melibatkan imbuhan akhiran /-an/. Berdasarkan kajian, pengkaji mendapati imbuhan akhiran /-an/ hanya boleh digabungkan pada kata yang dipinjam dari bahasa Melayu dan bukannya pada kata asli bahasa Mendriq. Kata yang menerima imbuhan /-an/ ini boleh mendukung makna yang pelbagai bergantung pada kata dasar yang diimbuhkan. Contoh kata pinjaman bahasa Melayu yang menerima imbuhan akhiran /-an/ yang digunakan oleh masyarakat Mendriq, ialah seperti berikut:

Kata Dasar

jawat
harap
lapor

Kata Terbitan

jawatan
harapan
laporan

Imbuhan Apitan

Berdasarkan data yang diperolehi, pengkaji mendapati wujud dua jenis kata imbuhan apitan pinjaman bahasa Melayu di dalam bahasa Mendriq, iaitu apitan /per-...-an/ dan /ke-...-an/. Kedua-dua jenis kata imbuhan apitan pinjaman ini hanya digabungkan dengan kata pinjaman bahasa Melayu.

Apitan /per-...-an/

Apitan /per-...-an/ biasanya boleh digabungkan dengan pelbagai golongan kata sama ada golongan kata kerja, kata nama, mahupun kata sifat. Namun dalam bahasa Mendriq, kata

imbuhan apitan pinjaman ini hanya wujud bersama-sama dengan kata pinjaman daripada golongan kata kerja. Misalnya seperti contoh-contoh di bawah:

Kata Dasar

tempur
ubah
khidmat
siap

Kata Terbitan

pertempuran
perubahan
perkhidmatan
persiapan

Apitan /ke...-an/

Apitan /ke...-an/ biasanya boleh digabungkan dengan pelbagai golongan kata sama ada golongan kata kerja, kata nama, mahupun kata sifat. Namun dalam bahasa Mendriq, kata imbuhan apitan pinjaman ini hanya wujud bersama-sama dengan kata pinjaman daripada golongan kata nama. Apitan /ke...-an/ yang bergabung dengan kata dasar dari golongan kata nama akan mendukung makna abstrak. Misalnya seperti contoh-contoh di bawah:

Kata Dasar

benar
raja
gagal

Kata Terbitan

kebenaran
kerajaan
kegagalan

Jelas, berdasarkan data yang dikaji, penutur bahasa Mendriq banyak menggunakan kata imbuhan daripada bahasa Melayu sebagai proses penerbitan kata. Gejala ini tidak dapat dielakkan kerana semakin banyak perkara yang perlu diungkapkan sewaktu berkomunikasi khususnya melibatkan penutur bahasa Mendriq dengan penutur asing terutamanya penduduk Melayu tempatan.

Kesimpulan

Orang asli Negrito di semenanjung Malaysia merupakan kumpulan minoriti yang mempunyai bahasa ibunda, iaitu bahasa Mendriq. Berdasarkan kajian-kajian yang telah dijalankan oleh ahli-ahli bahasa, kedudukan bahasa-bahasa orang asli yang tergolong dalam kumpulan bahasa Austroasiatik ini semakin terhakis kerana dipengaruhi oleh bahasa Melayu. Fenomena ini disokong oleh Fazal dan Nurulafiqah (2012, p. 476) yang menyatakan bahawa kealpaan terhadap khazanah bahasa akan menyebabkan berlaku kepupusan seperti yang berlaku terhadap bahasa daripada rumpun Austroasiatik di Malaysia. Justeru demi melestarikan kesejahteraan bahasa ibunda mereka seperti bahasa Mendriq, peminjaman kata berlaku terutamanya terhadap bahasa Melayu. Kajian ini mendapati tiada kata imbuhan asli dalam bahasa Mendriq. Semua kata imbuhan yang ada dalam bahasa Mendriq merupakan kata imbuhan yang dipinjam daripada bahasa Melayu.

Proses pengimbuhan ini boleh dibahagikan kepada dua iaitu pengimbuhan pinjaman dengan kata asli bahasa Mendriq dan juga pengimbuhan kata imbuhan pinjaman dengan kata pinjaman. Di sini, pengkaji mendapati pengimbuhan kata imbuhan pinjaman dengan kata asli bahasa Mendriq agak sedikit jumlahnya berbanding dengan kata imbuhan pinjaman dengan kata pinjaman. Terdapat tiga jenis kata imbuhan pinjaman yang digabungkan dengan kata asli bahasa Mendriq, iaitu imbuhan awalan /ber-/, /ter-/ dan /se-
ISSN: 1675-8021

/ . Berdasarkan data yang diperolehi, pengkaji mendapati terdapat tiga bentuk imbuhan yang dipinjam daripada bahasa Melayu iaitu imbuhan awalan, akhiran dan apitan. Terdapat tiga jenis kata imbuhan awalan pinjaman yang digabungkan dengan kata pinjaman bahasa Melayu, iaitu imbuhan awalan /ber-/ , /ter-/ , /meN-/ dan /peN-/. Selain daripada imbuhan awalan, bahasa Mendriq juga turut meminjam imbuhan akhiran bahasa Melayu. Namun, peminjaman ini hanya melibatkan imbuhan akhiran /-an/. Manakala bagi imbuhan apitan pula, hanya melibatkan peminjaman kata imbuhan apitan /per-...-an/ dan /ke-...-an/.

Proses peminjaman kata daripada bahasa Melayu mudah berlaku kerana sistem fonologi dan morfologi bahasa Mendriq mempunyai persamaan dengan sistem fonologi dan morfologi bahasa Melayu. Oleh sebab itu, mudahlah berlaku peminjaman kata bahasa Melayu ke dalam bahasa Mendriq. Selain itu, proses peminjaman juga berlaku akibat daripada pertembungan sosial di antara masyarakat Mendriq dengan komuniti sekeliling yang kebanyakannya terdiri daripada komuniti Melayu. Kejayaan penyelidikan ini boleh dianggap sebagai pembuka jalan terhadap tindakan seterusnya bagi memperluaskan lagi pengkajian terhadap bidang morfologi bahasa orang asli Negrito khususnya bahasa Mendriq. Melalui kajian yang dijalankan ini juga, pengkaji berjaya merekodkan bahasa Mendriq sebelum bahasa tersebut pupus ditelan arus pemodenan. Tidak dinafikan bahawa bahasa Mendriq masih diguna untuk perbualan berkaitan anggota badan dan tumbuhan dalam hidup seharian. Namun begitu, dalam penggunaan bahasa yang lebih meluas terutamanya berkaitan aspek yang tidak berlaku sepenuhnya dalam kehidupan orang asli Negrito, maka perkataan daripada bahasa Melayu akan digunakan. Fenomena ini menampakkan kebanyakan generasi muda masyarakat Mendriq pada hari ini kurang menggunakan bahasa Mendriq sebagai bahasa komunikasi harian. Mereka lebih gemar menggunakan bahasa Melayu sebagai bahasa perantaraan sesama mereka. Keadaan ini berlaku kerana wujudnya pertembungan sosial di antara masyarakat Mendriq dengan masyarakat Melayu.

Penghargaan

Penyelidikan ini mendapat pembiayaan daripada UKM-GUP-PLW-08-11-047. Jutaan terima kasih kepada pelajar sarjana muda Program Linguistik iaitu Noni binti Yasin dan pelajar sarjana Program Linguistik iaitu Khairul Faiz bin Alimi dan Mohd Romzi bin Ramli kerana membantu pengkaji mendapatkan data kajian di Gua Musang, Kelantan.

Rujukan

Abdullah Hassan. (2006). *Morfologi: Siri pengajaran dan pembelajaran Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: PTS Professional Publishing Sdn Bhd.

Asmah Haji Omar. (2008). *Nahu kemas kini*. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing Sdn Bhd.

Baker, L.L. (1984). *Communication*: Edisi ketiga. New Jersey: Prentice Hall Inc.

- Carey, I. (1976). *Orang Asli: The aboriginal tribes of Peninsula Malaysia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Chamber, J. K & Truggill P. 1999. *Dialektologi*. Terj. Annuar Ayub. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Collins J, T. (1985). Dialek Melayu di kampung Landai Pahang: Menuju penelitian tatabahasa Melayu di kalangan orang Asli. *Jurnal Dewan Bahasa*, 29, 476-493.
- Fauziah Mat. (1993). *Dialek Jahai: Satu Kajian Fonologi*. Latihan Ilmiah. UKM.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan. (2009). Struktur sintaksis frasa nama Bahasa Bateq. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 9(1), 47-61.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan dan Nurulafiqah Suhaimi. (2012). Kata soal dalam dialek Kedah. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 12(2), 475 - 493.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Nor Hashimah Jalaluddin, Zaharani Ahmad & Harishon Radzi. (2009). *Prosiding Bengkel Kajian Linguistik Bahasa Mendriq*. Bangi: UKM.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Nor Hashimah Jalaluddin, & Harishon Radzi. (2010). Sintaksis kata soal argumen bahasa Mendriq: Kerangka minimalis. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. *Jurnal Bahasa*, 10 (2), 269-286.
- Harishon Radzi. (2006). Pembentukan kata Bahasa Melayu: Yang standard dan yang kreatif. Kuala Lumpur: Penerbit Persatuan Linguistik Malaysia. *Jurnal Persatuan Linguistik*, 7, 81- 94.
- Hasan Mat Nor. (2001). *Salib dalam Komuniti Pinggiran*. Kota Kinabalu: Sekolah Sains Sosial Universiti Malaysia Sabah.
- Jabatan Hal Ehwal Orang Asli. (2009). Orang Mendriq. (Atas talian) Muat turun 14 Ogos 2009, dari <http://www.jheoa.gov.my>
- Kamus Dewan* (Edisi Ketiga). (2002). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kelly, R.L. (1977). *Introduction to communication*. California: Cummings Publishing Company.
- JHEOA. (2002). *Kehidupan, Budaya dan pantang larang orang asli*. Jabatan Hal Ehwal Orang Asli. Kementerian Pembangunan Luar Bandar.
- Khairul Hisyam Kamaruddin. (2005). *Merangka orang asli: Suatu penilaian tahap kemampunan komuniti Temiar di Rancangan Pengumpulan semula (RPS) Legap & Pos Kuala Mu, Daerah Strategi Pembangunan Mapan Komuniti Kuala Kangsar, Perak*. Ijazah Sarjana. UTM. (<http://eprints.utm.my>).

- Mohd Sharifudin Bin Yusop. (2007). *Keusangan Bahasa Orang Melayu-Proto: Kajian Sosiolinguistik Bahasa terhadap dialek Duano dan dialek Kanaq di Johor*. Ijazah Doktor Falsafah. UKM.
- Nida Eugene, A. (1970). *Morphology : The descriptive analysis of words*. Ann Arbor: University of Michigan Press. XVI. Edisi baru 342 halaman.
- Nik Hassan Basri bin Nik Ab. Kadir. (2009). *Teori bahasa: Implikasinya terhadap pengajaran tatabahasa*. Tanjong Malim: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Nik Safiah Karim. (1968). Penyelidikan bahasa-bahasa orang asli di Tanah Melayu. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. *Dewan Bahasa, 12*, 404-415.
- Nik Safiah Karim, Farid M. Onn, Hashim Hj. Musa & Abdul Hamid Mahmood. (2009). *Tatabahasa Dewan. (Edisi Ketiga)*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Oxford Dictionary. (1995). Melbourne: Oxford University Press.
- Ramlee bin Abdullah. (1988). *Komuniti orang Asli Semaq Beri*. Ijazah Sarjana Falsafah. Bangi: UKM.
- Ramli Md. Salleh. (2007). Morfologi. Dlm. Zulkifley Hamid, Ramli Md. Salleh & Rahim Aman (pnyt.), *Linguistik Melayu* (hlm. 61-68). Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Samarin, W.J. (1993). *Linguistik lapangan: Panduan kerja lapangan linguistik*. Terj. Kamarulzaman Mahayiddin. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zaharani & Shakira. (2010). Imbuhan kompleks kata nama ke-...-an bahasa Melayu: Analisis data korpus. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. *Jurnal Bahasa, 10* (2), 199-222.
- Zulkifly Hj. Mustapha. (1986). *Pembangunan ekonomi orang asli: Satu pemerhatian terhadap senario pembangunan komuniti Jah Het di Kuala Krau, Pahang*. Kertas Kerja untuk Simposium ke dua kehidupan dan pembangunan orang Asli di Semenanjung Malaysia. Bangi.

Penulis

Harishon Radzi ialah pensyarah kanan di Program Linguistik, Pusat Pengajian Bahasa dan Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, UKM dan mengkhusus dalam bidang morfologi dan linguistik dan komunikasi. Empat buah buku yang diterbitkan ialah Sistem Panggilan Keluarga Melayu: Satu Dokumentasi (2005), Kepelbagaian Dimensi Linguistik (2009), Linguistics Issues In Multicultural Contexts (2011) dan Pemantapan dan Pembinaan Ilmu Linguistik Berasaskan Korpus (2012).

Fazal Mohamed Mohamed Sultan (Ph.D) ialah Profesor Madya di Program Linguistik, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bidang pengkhususan beliau ialah sintaksis. Beliau kini mengetuai dua projek iaitu projek (FRGS) tajaan Kementarian Pengajian Tinggi, Malaysia dan projek penyelidikan (GUP) tajaan Universiti Kebangsaan Malaysia.

Nor Hashimah Jalaluddin (Ph.D) adalah Profesor di Program Linguistik. Beliau mengkhusus dalam bidang semantik dan pragmatik. Penyelidikan beliau tertumpu kepada nahu dan korpus, pemikiran Melayu dan leksikografi. Beliau banyak menerbitkan buku dan artikel yang berkaitan dengan semantik dan pragmatik.

Zaharani Ahmad (Ph.D) adalah Profesor di Program Linguistik. Beliau mengkhusus dalam bidang fonologi dan morfologi. Penyelidikan beliau tertumpu kepada nahu dan korpus. Beliau banyak menerbitkan buku dan artikel yang berkaitan dengan fonologi dan morfologi. Kini beliau bertugas sebagai Penyangang Kursi Melayu di Hankuk University Foreign Studies, Korea Selatan.